

λουργίας τοῦ Θεοῦ ἐξαγγέλλει· δεῦρο τῶν προφητῶν εὐτονώτατε καὶ μεγαλοφωνότατε Ἡσαΐα· δεῦρο, διδύξον ἡμᾶς τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· ὑμνησον διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ γεγενημένα· προθέσπισον ἵνα ἀκουσθῇ τὰ μηνυόμενα· δοξολόγησον τὸν φωτίζοντα οὐς βούλεται· πιστοποιῆσαι τῇ προαγορεύσει τὰ ἄπιστα. Ἰδοὺ, φησὶν, ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. Λέγε πάλιν, προφῆτα, τῆς ἐπὶ τούτοις δοξολογίας τὸν ὕμνον· Κύριος ὁ Θεός μου, δοξάσω σε, ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστά πρᾶγματα, βουλήν ἀρχαίαν, ἀληθινήν. Γένοιτο, Κύριε. Τίς δὲ ἦν ἀρχαία βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός; Τὸ σωθῆναι πάντας ἡμᾶς. Ὁ γὰρ τὸ εἶναι δοῦς, πῶς οὐκ ἂν μᾶλλον τὸ εἶναι δέδωκε, τὸ ἴδιον ἀνακαλούμενος πλάσμα ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον ἐνδιαίτημα, καὶ τὴν τῆς ἐντολῆς φυλακὴν, δι' ἣν ἀτελεύτητος ἐν ἡμῖν ἡ τῆς ζωῆς ἐπαγγελία, ἦν ἀπωλέσαμεν εἰκότως, τὴν ἐντολὴν μὴ φυλάξαντες; Ἄλλ', ὦ θεία καὶ μακαρία Παρθένε, ἡ πρὸς οὐρανὸν ἐκτεταμένη κλίμαξ, ἡ πύλη τοῦ παραδείσου, ἡ πρὸς ἀφθαρσίαν εἴσοδος, ἡ τῶν ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν ἔνωσις τε καὶ συνάφεια, σὺ ἡμῖν ἐπισφράγισον τὸν λόγον· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Ἀναστασίου (1) πατριάρχου Θεοπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας, περὶ τῶν ἁγίων τριῶν Τεσσαρακοστῶν, πόθεν παρελάβομεν φυλάττειν αὐτάς, καὶ ὅτι οἱ ταύτας παραβυῖνοντες παρανομοῦσιν.

(COTELER. *Eccles. Græc. monument. t. III, p. 425.*)

Ἐδοὶ μὲν ἡμᾶς ἐξακολουθοῦντας ταῖς ἀποστολικαῖς παραδόξεσι καὶ διατάξεσι, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν ἐγγράφοις νομοθεσίαις, μὴ δεῖσθαι ζητήσεις καὶ εὐρεσιλογίας ἐφευρίσκειν κενὰς καὶ ματαίας, πρὸς ἀθέτησιν τῶν ὑπ' ἐκείνων ὀρισθέντων, ἀλλὰ προσέχειν ἀκριδῶς τοῖς ὑπ' αὐτῶν ὀρισθεῖσι, ἐν τε τοῖς ἑαυτῶν θείοις κανόσιν, ἐν τε τοῖς εὐρισκομένοις ἁγίοις τούτων συγγράμμασι, καὶ ταῖς ἐκ παραδόσεων τούτων ἁγίαις φωναῖς, καὶ ὡς Θεοῦ φωνὰς ἡγεῖσθαι καὶ σέβειν αὐτάς. Ἄλλ' ἐπεὶ περὶ ὁμιόκαλος καὶ ἀπατεῶν διάβολος, ὁ καὶ πρῶτον τὴν τῷ πρωτοπλάστῳ δοθεῖσαν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς νηστείας ἐντολὴν παραφθείρας, καὶ βρώσει τῇ τοῦ ξύλου τοῦτον ὑπαγαγὼν καὶ παραδοὺς τῷ θανάτῳ, οὐ παύεται μέχρι τῆς σήμερον διαβάλλων τὰ παρὰ

* Isa. vii, 14 * Isa. xii, 1.

(1) Ἀναστασίου περὶ τριῶν Τεσσαρακοστῶν. Citatur, quanquam indiligentius a Theodoro Balsamone epistola de jejuniis, quam superiori tomo edidimus; ubi, quemadmodum ad Constitutiones apostolicas, diximus de jejuniis Græcorum, et de eorum tribus Quadragesimis, in Anastasii questione 64, et in loco Joannis Citrii apud Allatum *De Consens.*, iii, 12; necnon in *Typico S. Sabæ*, f. 100 et 153; atque in Morini antiquis Pœnitentialibus, p. 89, 113. Neque Latinis defuerunt tres Quadra-

A dignitate enuntiat; adesdum, prophetarum vocalissime Isaia; adesdum, inquam; doce nos Dei magna; lauda per Spiritum facta: jube audiri quæ sunt nuntianda; eum glorifica, qui quos vult illuminat: fide majoribus, prædicatione astrue fidem: *Ecce*, inquit, *Virgo habebit in utero, et pariet Filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel*^a. Dies odes iterum, propheta, super istis laudis canticum: *Domine Deus meus, glorificabo te; laudabo nomen tuum; quoniam fecisti admirabiles res, consilium antiquum verum: fiat, Domine*^b. Quodnam vero antiquum erat consilium Dei et Patris? Utique omnium nostrum salus. Qui enim dedisset ut essemus, qui non potius daturus erat, ut bene essemus, figmentum suum ad antiquum domicilium revocans ac mandati observationem, per quam vitæ in nobis immortalis promissio est, quam et merito amiseramus, non servantes ejusmodi mandatum? Sed, o divina ac beata Virgo, extensa ad cælum scala; paradisi porta; ingressus ad incorruptionem; hominum ad Deum unio ac consortio, tu nobis sermonis esto signaculum: in Christo Jesu Domino nostro, per quem ac quocum gloria ac potestas Patri cum sancto ac vivifico Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

Anastasio patriarchæ Theopoleos magnæ Antiochiæ, de sanctis tribus Quadragesimis, unde eas observare accepimus, quodque qui eas transgrediuntur legem violent.

C

Nos quidem oportuit apostolicis traditionibus et constitutionibus, sanctorumque Patrum nostrorum scriptis sanctionibus obsequentes, necessarium non habere quæstiones inanes et commenta sermonum vana excogitare, ad inficiationem eorum quæ ab illis decreta sunt; sed potius attendere diligenter iis quæ definierunt, tum in suis divinis canonibus, tum in sanctis suis libris qui exstant, et sanctis suis vocibus traditione acceptis, easque ut Dei voces putare ac venerari. Verum quia boni osor fraudulentusque diabolus, qui principio in paradiso datum primo hominum creato mandatum jejunii labefactavit, eumque esu illius ligni dejecit ac morti tradidit, non cessat hucusque calumniari divina præcepta quæ a Deo Deique viris propter

D

gesimæ suæ, ex concilio Triburiensi, Capitularibus, Amalario, aliisque testimoniis per viros doctos coacervatis notissimæ. Proinde juxta morem suum callide Hieronymus, epist. 54, ad Marcellam, adversus Montanum, * Nos, inquit, unam Quadragesimam secundum traditionem apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo, jejunamus, illi tres in anno faciunt Quadragesimas, quasi tres passi sint Salvatores, etc. Vide eundem magnum doctorem ad Aggæi caput 1, et ad Matthæi cap. ix.

salutem generis nostri tradita sunt : modo vero præcipue irrepsit in quosdam nostrum, non tantum laicos, aut ignotos et illitteratos, sed jam ipsos quoque qui de doctrina gloriantur, et de maxima sapientia supercilium attollunt, episcopos, inquam, metropolitans, sacerdotes, diaconos, cæterosque clericos, necnon ipsos forsitan utique monachos, quorum deus venter reputatus est¹, qui sic absque rubore et pudore docent, unicum esse jejunium, a sanctis apostolis divinisque Patribus traditum, illud quod vocatur magnum ; jejunium autem Natalis Christi, quod etiam nonnulli nominant sancti Philippi, ob causam quam inferius proferemus, atque jejunium quod præcedit festum et commemorationem sanctorum principum apostolorum Petri et Pauli, non ortum habere ex apostolica vel Patrum constitutione, sed esse monachorum quorundam inventa et placita, qui duo hæc dicta jejunia peragunt : quocirca ex illis hominibus ordinationis Dei adversariis nonnulli diebus octodecim abstinent duntaxat carne et caseo et ovis ; quidam vero carne sola, qui reliqua comedant, excepto uno die ; alii autem pari modo abstinent diebus duodecim tantum, alii sex, alii quatuor : et non modo se solos volunt esse deceptos, sed multitudinem quoque popularem simul post se trahunt ; ut non solum ipsorum sit peccatum ; qui sane graviores pœnas dabunt, quod multos scandalizaverint, atque a recta via abduxerint. Nam si ille qui unum dignum ab indigno educit, os reputatur Dei qui hoc dixit² ; quanto magis condemnatione dignus erit is qui per suam ingluviem et intemperantiam decipit ingentem hominum multitudinem ? Nos igitur ideo quæcunque reperimus apostolorum Patrumque constituta huc spectantia, et de prædictis jejniis definita, hoc in libro collocavimus, ad præcludendum os eorum qui

¹ Philipp. iii, 19. ² Jerem. xv, 19.

(2) *Τῶν Χριστοῦ γεννῶν*. Circa jejunium et Quadragesimam natalis Dominici, velim etiam consulas Codinum : *De officiis*, cap. 7, et Gregorii Protosyncelli *Apologetiam*.

(3) *Ἁγίου Φιλίππου*. Jejunium et Quadragesima Philippi infra in canonibus Nicephori Constantinopolitani. Et in *Typico* xiv Novembris, ut missos faciam libros Penitentiales supracitatos.

(4) *Ἀποστόλων*. Pariter de jejunio et Quadragesima apostolorum, seu principum apostolorum Petri et Pauli, seu duodecim apostolorum, mitto te præcipue ad *Typicum*, f. 99, 100, 121, 157, atque alibi, et ad *Euchologium* Geari, p. 207 ; item ad Matthæum Blastarem litt. v, cap. 4 ; et litt. π, cap. 7, loco apud doctissimum Morinum ex parte citato ad Penitentiales Græcos, qui tamen in editione Anglicana non comparet. Nam post hæc *Synodici* illius Beveregiani, p. 209. *Τριῶν ἢ τεσσαρῶν τοῦ μηνὸς ἡμερῶν*, cum quibus desinit pariter exemplar Colbertinum, subjicitur in Cod. Juliano, et Reg. 912 (nunc 3026) 2509 : *Ἦ καὶ οὕτως· Ἀριθμεῖ μετὰ τὴν Ἀπόκρως, ἦτοι ἀπὸ τῆς δευτέρας τῆς τυροφαγῶν ἡμέρας νς', κακεῖ τὸ Χριστιανῶν Πάσχα εὐρήσεις. Ὅσαι δὲ ἡμέραι εὐρίσκονται ἀπὸ τῆς δευτέρας τῆς διακαισίμου, μέχρι τῆς τρίτης τοῦ Μαΐου, τσαύτας ἐκδέχου, καὶ τὰς ἐν τῷ θίρει*

τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ γενόμενα, ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν, θεῖα προστάγματα· ἄρτι δὲ γε καὶ μάλιστα ὑπεισηλθέ τινες τῶν ἡμετέρων οὐ μόνον λαϊκῶν ἢ ἀγνώστων καὶ ἀγραμμάτων, ἀλλ' ἤδη καὶ αὐτῶν τῶν ἐπὶ λόγῳ σεμνυνομένων, καὶ ἐπὶ μεγίστη σοφίᾳ τὴν ὄφρυν αἰρόντων, ἐπισκόπων, ἐρημί, μητροπολιτῶν, καὶ ἱερέων, καὶ διακόνων, καὶ λοιπῶν κληρικῶν, καὶ αὐτῶν δὴπου ἴσως τῶν μοναχῶν, ὧν θεὸς ἢ κοιλία λελόγισται, οἱ καὶ ἀπηρυθριασμένως οὕτως καὶ ἀναιδῶς διδάσκουσι μόνην εἶναι νηστείαν, ἐκ τε τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν θεῶν Πατέρων παραδεδομένην τὴν λεγομένην μεγάλην, τὴν δὲ γε τῶν Χριστοῦ γεννῶν (2), ἣν καὶ τοῦ ἁγίου Φιλίππου (3) τινὲς ὀνομάζουσι, δι' αἰτίαν ἣν παρακατιόντες εἵπωμεν, καὶ τὴν πρὸ τῆς μηνῆς τῶν ἁγίων κορυφαίων ἀποστόλων (4) Πέτρου καὶ Παύλου, μὴ εἶναι, μήτε ἐξ ἀποστολικῆς καὶ Πατρικῆς διαταγῆς, ἀλλὰ τινῶν εὐρέματα μοναχῶν καὶ θελήματα, τῶν ταύτας τῆς ῥηθείας οὐ νηστευόντων νηστείας· διὸ καὶ οἱ μὲν αὐτῶν τῶν τῆ διαταγῆ τοῦ Θεοῦ ἀνθισταμένων, ὀκτωκαίδεκα ἡμέρας ἀπέχονται κρέατος μόνου καὶ τυροῦ καὶ ὄου, ἔνισι δὲ αὐτῶν κρέατος μόνου, τὰ δὲ λοιπὰ ἐσθίουσιν ἐκτὸς ἡμέρας μιᾶς· ἄλλοι δὲ μόνας ἡμέρας δώδεκα ἀπέχονται ὁμοίως, ἕτεροί γε ἕξ, καὶ ἄλλοι τέσσαρας· καὶ οὐ μόνον ἑαυτοὺς θέλουσιν εἶναι μόνους πεπλανημένους, ἀλλὰ προσεπισύρονται καὶ πλήθη ἰδιωτικὰ, ἵνα μὴ μόνον ἢ τούτων τὸ ἀμάρτιμα· πλείονα δὲ πάντως καὶ τὴν τιμωρίαν ὑφέξουσιν, ὡς πολλοὺς σκανδαλίζοντες καὶ τῆς εὐθείας ἀπάγοντες. Εἰ γὰρ ὁ ἕνα ἄξιον ἐξ ἀναξίου (5), στόμα λογίζεται τοῦ εἰπόντος, πόσῳ μᾶλλον καταδίκης ἔσεται ὁξίος, ὁ πλήθη πολλὰ ἀπατῶν διὰ τῆς αὐτοῦ γαστριμαργίας καὶ φιληδονίας ; Ἡμεῖς οὖν ὅσαπερ εὐρομεν συντείνοντα καὶ διοριζόμενα περὶ τῶν ῥηθειῶν νηστειῶν ἀποστολικὰ τε καὶ Πατρικὰ διατάγματα, ἐν τῆδε τῇ βίβλῳ ἐνετάξαμεν, εἰς φρίμωτρον τῶν ταύτας οὕτως ἀναιδῶς

νηστίμους εἶναι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Εἰ μὲν ἐν τῷ Μαρτίῳ τὸ ἐνεστὸς εὐρίσκαται τῶν Ἰουδαίων Πάσχα, προσθετέον ἡμέρας ιβ'· κακεῖ τὸ ἐπιπὸν εὐρεθήσεται. Εἰ δὲ ἐν τῷ Ἀπριλίῳ τὸ ἐνεστὸς, ὑφαιρετέον ἡμέρας ια'· κακεῖ τὸ ἐρχόμενον ἔσται. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἑκκαιδεκάτου μόνου κύκλου τῆς σελήνης οὐσης, ιβ' ὑφαιρετέον· καὶ τὸ ἐπιπὸν εὐθὺς ἔσται δῆλον. *Vel etiam sic : Numerata post Carnisprivium, videlicet a secunda feria septimanæ caseariæ, dies quinquaginta sex ; et illic Christianum Pascha invenies. Quot autem dies deprehenduntur a secunda feria septimanæ renovationis, usque ad tertiam Maii, tot accipe, etiam dies esse esuriales jejunii Sanctorum Apostolorum æstivas. Mense Martio si præsens invenitur Judæorum Pascha, addendū sunt dies 19, et ibi proxime sequens deprehendetur. Quod si mense Aprili Pascha hujus anni, tolle dies undecim, illicque venturum erit. At si luna in decimo sexto solo cyclo fuerit, detrahendū sunt dies duodecim, statimque Pascha secuturum apparebit. Regius autem liber 594, tunc 2510, in ἁγίων ἀποστόλων desinit. Lega inferius Canones Nicephori Confessoris.*

(5) *Ἐξ ἀναξίου*. Vel addendum ἐξάγων, ex Jeremie textu, vel subintelligendum ἀπάγων, proprie ἀπάγοντες quod præcedit.

ἀθετούντων καὶ καταψευδομένων, ἐξ οἴησεως καὶ ὑπερηφανίας καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς οἰκούσης φιληδονίας καὶ γαστριμαργίας, καὶ οὐδὲ τὴν τοῦ Κυρίου τρεμόντων ἀπόφασιν, τὴν λέγουσαν· Ὅστις σκανδαλίσει ἓνα τῶν μικρῶν τούτων, συμφέρει αὐτῷ μύλον ὄνικόν, καὶ τὰ ἐξῆς πάντες οἶδασιν. Ὅταν γὰρ ἰδιώτης καὶ ἄγροικος θεάσῃται σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐσθίουντα ἀναιδῶς ἐν τῇ νηστείᾳ, πάντως σκανδαλισθήσεται καὶ τὰ χεῖρονα ποιήσει. Λοιπὸν ἀκουσάτωσαν τῶν προσηρημένων ἀποστολικῶν τε καὶ Πατρικῶν παραδόσεων, περὶ τῶν ῥηθειςῶν νηστειῶν. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγων· Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ (6) φυλάξατέ μοι, τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀζύμων ἐν τῷ πρώτῳ μηνί· ἀπὸ δὲ τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἡμέρας, ἑπτὰ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα ἐπὶ πικρῶν ἄρτων κακώσεως· ἐν γὰρ τούτῳ ἐξήλθετε ἐξ Αἰγύπτου. Καὶ ἀριθμήσατε ὑμῖν, ἀπὸ τῶν ἑπτὰ ἑβδομάδων. Ἐπτὰ ὁλόκληροι ἡμέραι. Καὶ καλέσατε αὐτὴν ἁγίαν ἡμέραν. Καὶ τὴν ιε' τοῦ ζ' μηνὸς μεσοῦντος τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἡμέρα ἐξιλασμοῦ. Καὶ ἑορτὴ Σκηνοπηγίας. Κλητὴ ἁγία ἐστὶ ὑμῖν. Ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Πᾶσα δὲ ψυχὴ ἥτις μὴ ταπεινωθήσεται, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἡμέρας ζ' προσάξατε ὀλοκαυτώματα ἐν σκηναῖς κατοικοῦντες, ὅπως ἴδωσιν αἱ γενεαὶ ὑμῶν, ὅτι ἐν σκηναῖς κατώκησα τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν με ἐξ Αἰγύπτου. Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν.

Τοῦ Χρυσοστόμου.

Κάντεῦθεν (7), ὡς εἶπες, καὶ παρ' ὑμῖν φυλάσσονται τρεῖς νηστεῖαι, ἃς προσεύπου αἱ ἑορταὶ ἐκεῖναι, προσθήκην τοῦ τριαδικοῦ βαθμοῦ οὐδαμῶς ἐπιδεχόμεναι.

Καὶ ὁ Κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων φησὶν· Ἐάν τις ἀναγνώστης, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ἐπίσκοπος, ἢ ἕως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ (8), τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύει,

⁶ Matth. xviii, 6. ⁷ Exod. xii, xxvii; Levit. xxiii; Num. ix; Deut. xvi. ⁸ Can. 69.

(6) Ἐνιαυτοῦ. Joannis Philoponi præstantioris philosophi quam theologi præclarum opus de mundi creatione publici juris fecit Balthasar Corlierius, eoque nomine homini docto plurimum debeat bonæ litteræ, multo plus tamen debituræ, si diligentius in proposito versatus fuisset. Non pauca enim emendata facilia inemendata reliquit, et vitiosum textum mala versione inerostavit, ut nihil dicam de innumeris prohi facilisque contextus pravis interpretationibus. Id eum sæpe demonstramus hasce per notas, tum passim cernere est, atque ab ipso etiam principio, ubi adverbium ἀνεκτῶς divisum remansit in ἄν et ἐκτῶς versumque est quasi ἐκτός, ab externis; res per se clara est, præinde verbum non amplius vidiam. Ex hac porro divisione cuius vocis in plures, errata quamplurima profluxere. Atque ut ad locum præsentem veniamus, lib. iii, cap. 10, inepte edidit ac reddidit, οὐκ ἐνι αὐτοῖς δὲ περιτίθησιν ὁ Δαβὶδ τῷ Θεῷ, cum vel cæco ἐνιαυτοῦς apparere potuisset; et quemadmodum Pentheus in membra, sic vox εἰδελγῆς in syllabas suas misere discernpta jacet lib. vi, cap. 1: Εἰ γὰρ γυμνώσειέ τις τὴν σάρκα τοῦ δέσματος, εἰ δὲ γῆς ὄψεται, καὶ οὐδὲ θεατὸν τὸ λαϊπόμενον, seu potius quod a manu Grammatici Joan-

A adeo impudenter per elationem et superbiam, insitumque amorem voluptatis et ventris aviditatem, ea inficiantur ac mendaciter traducunt, nec Domini sententiam metuunt, his verbis conceptam: *Quicumque scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei ut mola asinaria*³, et quæ sequuntur omnes norunt. Cum enim imperitus et rusticus viderit te, qui scientia præditus es, manducare impudenter jejunii tempore, omnino patietur scandalum, atque pejora perpetrabit. De reliquo audiant memoratas apostolorum et Patrum traditiones circa dieta jejunia. Et dixit Dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel, dicens: Tria tempora anni servate mihi; festum azymorum primo mense; a decima quarta autem die, septem dies comedetis azyma super pierides panem afflictionis; in eo enim exististis ex Ægypto. Et numerabitis vobis, a septem septimanis. Septem integri dies. Et vocabitis eam vocatam sanctam diem. Et decimam quintam septimi mensis mediante anno. Dies propitiationis. Et solemnitas Scenopægiæ. Vocata sancta erit vobis. Humiliate animas vestras. Omnis autem anima, quæcunque non humiliabitur, exterminabitur de populo suo. Septem diebus afferetis holocaustomata, in tabernaculis habitantes, ut sciant progenies vestræ, quod in tabernaculis habitare feci filios Israel, cum educerem de Ægypto. Ego sum Dominus Deus vester⁴.

Chrysostomi.

C Atque inde, ut videtur, etiam a nobis servantur tria jejunia, quæ præfigurabant festa illa, additamentum ternarii gradus nequaquam admittentia.

Et Canon sanctorum apostolorum ait⁵: Ἐάν τις lector, aut diaconus, aut subdiaconus, aut presbyter, aut episcopus, aut omnino ex catalogo sacratorum, sanctum Quadragesimam non jejuna-

nis profectum nullus dubito, ἀπόμεινον. Eas igitur conjunge meo periculo, imo absque periculo; verte autem: *Nam si quis carnem pelle deundaverit, tetrum apparebit, et neque spectabile id quod fuerit decorticatedum.* Pari modo, lib. iii, cap. 10, λέξιόν περὶ δίνηςιν, pro περιδίνηςιν; lib. v, cap. 10, πρὸς ἐν pro προσέν; et vi cap. 2, κατ' ἀρχὴν loco καταρχήν. *Thesauri ascetici* opusculo viii, cap. 28: Κατὰ μέρος πλουτοῦν τέως τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ὑπερηδούσης. Scrib. πλουτοῦντες, τῆς ἀ. ἔ. ὑπεραιδούσης. Apud Plutarchum libro *De maliquitate Herodoti*, p. 881 B: ὡς περὶ τὴν Ἰωνίαν συγκεχυμένην. Al. ὡσπερ εἰ τις Ἰωνίαν συγκεχυμένης: vel ὡς περὶ τῆς Ἰωνίας νερεθισπάρει aut ὡσπερ εἰ τῆς Ἰωνίας συγκεχυμένης. Denique in Mattheo Blastare Elem. A, cap. 3, ubi lex, δὲ ὑπὸ τῷ loco δεόντων.

(7) Κάντεῦθεν, etc., fore ad verbum in questione Anastasii 64. Κάντεῦθεν, ὡς εἶπες, καὶ παρ' ἡμῶν εἰκότως φυλάττονται: αἱ τρεῖς Τεσσαρακοσταί, ἃς προσεύπου αἱ ἑορταὶ ἐκεῖναι, καὶ προσθήκην τοῦ τριαδικοῦ ἀριθμοῦ μηδαμῶς ἐπιδεχόμεναι. V. Chrysostomum, serm. 1, de Pentecoste.

(8) Τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ. *Ex catalogo sacratorum.* Vir summus fuit, atque in hisce litte-

verit, vel quartam feriam, vel Parasceven, depo-
natur; præterquam si per infirmitatem impedia-
tur. » Porro de Quadragesima Nativitatis Christi,
scriptum est in Periodo seu Circuito et Itinerario
sancti Philippi, quod dum prædicaret verbum ve-
ritatis, docendo pervenit ad Hierapolim Asiæ, una
cum Bartholomæo, et sorore sua Mariamne; urbs
autem illa colebat viperam. Et cum apostolos
comprehendissent, post multa tormenta, quia ne-
quaquam recipiebant, nec verbum divinum vel
audire sustinebant, excepto illo qui primum apo-
stolos susceperat: ille enim baptizatus fuit, tota-
que ipsius domus et consanguinitas, necnon uxor
proconsulis: Philippum quidem educentes, post-
quam talos ipsius perforavissent, crucifixerunt
capite in terram verso; Bartholomæum autem in
ligno prope eum suspenderunt; Mariamnem vero
detinuerunt in carcere. Porro cum sanctus Joan-
nes illuc advenisset, dixit ei Philippus, uti peterent
ignem e caelo demitti qui cunctos illos consume-
ret: id quod apostolus Joannes fieri prohibuit.
Post ipsius porro discessum, tribus diebus inter-
jectis, oravit sanctus Philippus, et terra aperuit
os, cunctosque idololatrias vivos in infernum de-
duxit. Postea ipsi apparuit Servator, et in memo-
riam ei revocavit præceptum suum, quod ait,
malum pro malo non esse reddendum, et reliqua
similia; deinde etiam addidit: « Quandoquidem
mandatum meum violasti, et afflixisti eos qui te do-
lore affecerunt, tu quidem hic obdormies, et cum
gloria aufereris a sanctis angelis meis usque ad
paradisum, non intrabis tamen, sed quadraginta
diebus extra stabis, tristis, atque prohibitus
a flammeo gladio⁶, propterea quod eos qui te

⁶ Gen. III, 24.

ris versatissimus, et curiosæ felicitatis, Jacobus
Sirmondus: negari tamen non potest, plurima in
libris antiquorum quos edidit remansisse errata.
Illa quidem deprehendebat pro sua perspicacitate,
necnon corrigere poterat, quo pollebat acumine;
sed majoribus intentus, laborem emendationis de-
treclabat, exemplo sane non sequendo. Ego autem
qui naturæ in meditationem pronioris beneficio
an vitio, cruces ingeniorum non penitus aversor,
libenter exerceo me circa loca obscura et deprava-
ta. Cujusmodi procul dubio exstat Epistola Joan-
nis papæ II, ad Cæsarium Arelatensem de Contu-
melioso Regensi, t. I, Conciliorum Galliæ, ad an-
num 534: « Charitatis tuæ litteras animo libenti
suscepimus, in quibus corporeas necessitates alle-
gans, etiam quæ sacrius ille, qui lapsus est, fece-
rit indicasti. » Quid ergo ad monstrum lectionis
sacrius? Duo quæ substituantur occurrunt, *sequius*
aut *secius*, hoc est prave; et *sacratius*, allusione
forsan facta ad testimonium Fausti pariter Regen-
sis, quod in ea causa prolatum cernitur: « Perdit
gratiam consecrati, qui adhuc officium vult exer-
cere mariti. » Utrum vero sit verisimilius, lector
judicet. Quanquam hæc typis mandata nunc cor-
rigens, intelligo utcumque retineri posse vulgatam
lectionem, ac sumi adverbialiter *sacrius*, exponi-
que *scelestius*, *exsecrabilius*. Cæterum quia de Con-
tumeliosi negotio et Sirmondi indiligentia agitur,
proferantur insignia Agapeti ad Cæsarium verba
quæ huc pertinent: « Contumeliosum, reddita

Α ἡ τετράδα, ἡ παρασκευὴν, καθαιρέσιον, ἐκτὸς εἰ
μὴ δι' ἀσθένειαν ἐμποδίζοιτο. » Περὶ δὲ τῆς Τετ-
σαρκοστῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, γέγραπται
ἐν τῇ Περιόδῳ τοῦ ἁγίου Φιλίππου (9), ὅτι κηρύσσων
τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, κατέλαβε διδάσκων καὶ τὴν
τῆς Ἀσίας Ἱεράπολιν, σὺν τῷ Βαρθολομαίῳ, καὶ
τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ Μαριάμνῃ · ἡ δὲ πόλις ἐσέβετο τὴν
ἔχιδναν. Καὶ συλλαβόμενοι τοὺς ἀποστόλους (10),
μετὰ πολλὰς τὰς βασάνους, ἐπεὶ πάντα ἦσαν ἀπα-
ράδεκτοι, μηδὲ ἀκοῦσαι ἀνεχόμενοι τοῦ θεοῦ λόγου,
χωρὶς τοῦ πρώτως ὑποδεξαμένου τοὺς ἀποστόλους ·
ἐκεῖνος γὰρ ἐβαπτίσθη καὶ πᾶσα ἡ οἰκία καὶ συγγέ-
νεια αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ τοῦ ἀνθυπάτου · τὸν μὲν
Φίλιππον ἐξαγαγόντες καὶ τρυπήσαντες τοὺς
ἀστραγάλους, ἐσταύρωσαν κατὰ κεφαλῆς · τὸν δὲ
Βαρθολομαῖον ἐπὶ ξύλου ἀνήρτησαν σύνεγγυς αὐτοῦ ·
τὴν δὲ Μαριάμνην κατέσχον ἐν φυλακῇ. Ἐλθόντος
δὲ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐκεῖσε, εἶπε Φίλιππος πρὸς
αὐτὸν, ὡς ἂν αἰτήσωνται πῦρ ἐξ οὐρανοῦ κατενεχ-
θῆναι καὶ καταναλῶσαι πάντας αὐτούς · ὅπερ ὁ
ἀπόστολος Ἰωάννης διεκώλυσε γενέσθαι. Μετὰ δὲ
τὴν αὐτοῦ ὑποχώρησιν καὶ τριῶν ἡμερῶν παραδρο-
μῆν, προσηύξατο ὁ ἅγιος Φίλιππος, καὶ ἤνοιξεν ἡ
γῆ τὸ στόμα, καὶ πάντας τοὺς εἰδωλολάτρας ζῶν-
τας ἐς ἄδου κατήγαγε. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐφάνη αὐτῷ
ὁ Σωτὴρ, ἀναμιμνήσκων αὐτῷ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ λε-
γούσης, μὴ ἀποδιδόναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, καὶ τῶν
λοιπῶν · εἶτα καὶ προσθεῖς · Ἐπεὶ παρήκουσας τῆς
ἐντολῆς μου, καὶ ἐκάκωσας τοὺς λυπούντάς σε, σὺ
μὲν κοιμηθήσῃ ἐνταῦθα, καὶ ἀπενεχθήσῃ ἐν δόξῃ
ὑπὸ τῶν ἁγίων μου ἀγγέλων ἄχρι καὶ τοῦ παραδεί-
σου, οὐκ εἰσελεύσῃ δὲ, ἀλλὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας
ἔξω στήσῃ λυπούμενος καὶ κωλυόμενος ὑπὸ τῆς
φλογίνης ῥομφαίας, ἀνθ' ὧν ἐλύπησας τοὺς ἀδι-

sibi modo propria substantia, suspensum interim
volumus ab administratione patrimonii ecclesia-
stici, et celebratione Missarum. » Paucisque inter-
jectis: « Suspensus igitur, sicut præfati sumus,
episcopus Contumeliosus, habeat tantum, quam
præsumpsisse dicitur, celebrationem missarum. »
Quæ inter se pugnant evidenter, nec aliter conci-
liari poterunt, quam inserendo ante verbum *ha-
beat*, particulam negantem, *non habeat*. Tomo III
Analectorum doctissimi Mabillonii, p. 282: « Sitque
ab omni sacerdotalis cartologi laqueo aut oppres-
sione vel humano intactus, et liber usque ad no-
strum, ut præfatum est, iudicium, qui beati prin-
cipis apostolorum Petri meruit adipisci auxilium. »
An sacerdotalis catalogi.

(9) *Περὶ ὁδῶ Φιλίππου*. Apocrypha sequuntur,
falsa, fabulosa, insulsa, impia, hæretica, indigna
plane quæ ab Anastasio vel proferrentur, dignis-
sima contra quæ Gelasiano synodi Romanæ decreto
æternum proscripta mancant. Quocirca pudenter
alii visum lectumque Philippi apocryphum repur-
gaverunt, scopulis diligenter vitalis. Ab aliis igno-
ratum est Philippi martyrium, post Clementem
Alexandrinum *Strom.* IV.

(10) *Συλλαβόμενοι τοὺς ἀποστόλους*. Leve
mendum hic a Nicephoro debet amoveri. *Eccles.*
Hist. lib. II, cap. 39: Οἱ καὶ ἐπὶ σύστασιν ποησά-
μενοι, jungendo ἐπὶ cum σύστασιν, ut ἐπισύστασιν
habes Act. XVII, 42. Minus commode doctissimus
Combesisius tentabat, καὶ εὐθὺς σύστασιν.

κοῦντάς τε· εἶτα εἰσελεύσῃ, καὶ ἀπολήξῃ τὸν ἥτοιμα-
 σμένον σοι τόπον. Ἄνευγκὸν δὲ καὶ τοὺς κατενεχθέν-
 τας ἐν τῷ ἄδῃ, ἀνήλθεν εἰς οὐρανοὺς· εἶτα διεστέλατο
 ὁ Φίλιππος τῷ Βαρθολομαίῳ καὶ τῇ Μαριάμνῃ, ὥστε
 εἰπεῖν Ἰακώβῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις, νηστεῦσαι
 καὶ προσεύξασθαι περὶ αὐτοῦ, τεσσαράκοντα ἡμέ-
 ρας. Καὶ οὕτως οἱ ἀπόστολοι πᾶσι τοῖς πιστοῖς τεσ-
 σαράκοντα ἡμερῶν νηστεῖαν καὶ προσευχὴν διωρί-
 σαντο. Καὶ ἐφυλάχθη παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ
 τῶν ζ' οἰκουμενικῶν συνόδων. Καὶ ἐνομοθετήθη
 οὐχὶ πέντε ἢ ὀκτώ ἢ δέκα ἡμερῶν νηστεία, ἀλλὰ τεσ-
 σαράκοντα. Τῶν Χριστοῦ γέννων δὲ λέγεται, ὅτι ἐν τῷ
 τέλει τῶν μ' ἡμερῶν συνέφθασε καὶ ἡ σωτήριος
 γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ γί-
 νεται δύο τὰ καλὰ. Πληροῦμεν γὰρ τὴν τῶν ἀποστό-
 λων παράδοσιν, καὶ προκαθαίρομεθα εἰς ὑπαντήν καὶ
 προσκύνησιν τοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ Ἀει-
 παρθένου ἀρβυπάρως καὶ ἀρρήτως γεννηθέντος
 Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Ἡ δὲ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν νηστεία αὕτη ἐστὶν
 ἡ ἐν ταῖς Διατάξεσι τῶν ἁγίων ἀποστόλων βῆθεῖσα.
 Φασὶ γὰρ ἐν ταύταις, ὅτι· « Μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν
 ἐορτάσατε ἑβδομάδα μίαν, καὶ μετ' ἐκείνην νηστεύ-
 σατε. Δίκαιον γὰρ εὐφρανθῆναι ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ
 δωρεᾷ, καὶ μετὰ τὴν ἄνεσιν νηστεῦσαι. Καὶ γὰρ
 καὶ Μωϋσῆς καὶ Ἠλίας ἐνήστευσαν ἡμέρας τεσσα-
 ράκοντα, καὶ Δανιὴλ ἑβδομάδας τρεῖς ἄρτον ἐπιθυ-
 μιῶν οὐκ ἔφαγε, καὶ κρέας, καὶ οἶνος οὐκ εἰσῆλθεν
 εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. » Ἐνηστεύετο σοι γαροῦν ἡ τοιαύ-
 τη νηστεία, μέχρι τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου·
 ὑπὸ δὲ τῶν ἁγίων Πατέρων δι' οἰκονομίαν ἐξεκόπη·
 τὸ μὲν, διὰ τὸ * παρεμπίπτειν ταῖς ἐθνικαῖς νηστείαις,
 ἥως Ἀρμενίων, Ἰακωβιτῶν, Νεστοριανῶν, ἔτι δὲ
 πολλᾶκις καὶ Ἰσμαηλιτῶν· τὸ δὲ, ὡς ἔμοιγε κατα-
 φαίνεται, καὶ διὰ τὴν ὀλιγωρίαν καὶ τὸ ἀπρόθυμον
 τῶν ἀνθρώπων. Ἐτυπώθη δὲ, ἄχρι τῆς ἐορτῆς τῶν
 ἁγίων ἀποστόλων νηστεύειν· εἴθ' οὕτως ἐπιλύειν·
 εἶτα ἀπ' ἀρχῆς Αὐγούστου νηστεύειν, ἄχρι τῆς Κοι-
 μήσεως τῆς Θεοτόκου, καὶ πάλιν διαλύειν, καὶ τότε
 ἔχοντας παρακέλευσιν ἐκ τῶν ἀποστολικῶν Διατά-
 ξεων.

* Lib. v, cap. ult.

VARIAE LECTIONES.

* παρ.

A injuria affecere vexasti, postea introibis, atque
 præparatum tibi locum recipies. » Tum eos qui in
 infernum deducti fuerant reducens, ascendit in
 cœlos. Postea Philippus mandavit Bartholomæo
 ac Mariamæ, dicere Jacobo cæterisque apostolis,
 ut pro eo jejunarent ac orarent per quadraginta
 dies. Atque ita apostoli quadraginta dierum jeju-
 nium et preces cunctis fidelibus statuerunt. Idque
 servatum fuit a sanctis Patribus, et septem conci-
 liis generalibus. Atque decretum fuit jejunium,
 non quinque, vel octo, aut decem dierum, sed
 quadraginta. Vocatur autem Natalis Christi jeju-
 nium, quia in fine dierum quadraginta occurrit
 salutaris Nativitas Domini nostri Jesu Christi.
 Duoque bona peraguntur. Nam exsequimur tradi-
 tionem apostolorum, simulque præpurgamur in
 occursum et adorationem Jesu Christi Domini no-
 stri, qui ex sancta Dei Genitrice semperque virgine
 absque macula et ineffabiliter natus est.

Cæterum quod subsequitur Pentecosten jeju-
 nium ipsam est de quo agitur in Constitutionibus
 sanctorum apostolorum. Aiunt quippe in illis :
 « Post Pentecosten, celebrate hebdomadam unam,
 et post illam jejunate. Æquum enim est, ut de mu-
 nere Dei lætemini, ac post remissionem jejunetis.
 Siquidem Moyses et Elias jejunaverunt quadraginta
 diebus ; et Daniel tribus hebdomadis panem desi-
 deriorum non comedit, et caro ac vinum non
 introierunt in os ejus ». Jejunabatur ergo hoc
 jejunium, usque ad Dormitionem seu Mortem Dei-
 paræ ; verum a sanctis Patribus per œconomiam
 et dispensationem intercisum est, partim quia in-
 currebat in jejunia ethnica, seu Armeniorum,
 Jacobitarum, Nestorianorum, adhucque sæpe etiam
 Ismaelitarum ; partim, mea quidem sententia, pro-
 pter hominum negligentiam animique relaxatio-
 nem. Sancitum autem fuit, usque ad festum san-
 ctorum apostolorum jejunare ; sicque postea solvere
 jejunium ; dein ab initio Augusti jejunare usque
 ad Obitum Deiparæ ; iterumque solvere jejunium,
 etiam tunc juxta admonitionem Constitutionum
 apostolicarum.